

“IKKI ESHIK ORASI” ROMANIDA URUSHNING KUNDALIK HAYOTDAGI IZLARI

Sherkulov Sardor Komilovich

*Iqtisodiyot va pedagogika universiteti Fakultetlararo
xorijiy tillar kafedrasida dotsenti v.b. filologiya
fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

Annotatsiya. Mazkur maqolada Ikki eshik orasi romanida urushning kundalik hayotdagi izlari masalasi ijtimoiy va psixologik jihatdan tahlil qilinadi. Asarda O'tkir Hoshimov tomonidan yaratilgan obrazlar orqali urushning oddiy insonlar hayotiga ko'rsatgan ta'siri, jamiyatdagi ijtimoiy o'zgarishlar va insoniy qadriyatlarning sinovi yoritiladi. Tadqiqotda Ikkinchi jahon urushi davrining iqtisodiy, ruhiy va ma'naviy oqibatlarini tahlil qilinib, urushning kundalik turmushdagi aks-sadosi ochib beriladi.

Kalit so'zlar: urush, kundalik hayot, ijtimoiy realizm, ruhiy iztirob, хотира, insoniy qadriyatlar, jamiyat, avlod.

Аннотация. В данной статье рассматривается отражение войны в повседневной жизни на материале романа *Ikki eshik orasi*. Через художественные образы, созданные О'tkir Hoshimov, анализируются социальные изменения, психологические последствия войны и трансформация нравственных ценностей. Особое внимание уделяется влиянию *Ikkinchi jahon urushi* на судьбы людей и повседневную жизнь общества.

Ключевые слова: война, повседневная жизнь, социальный реализм, психологическое состояние, память, нравственные ценности, общество, поколение.

Annotation. This article examines the impact of war on everyday life in the novel *Ikki eshik orasi* by O'tkir Hoshimov. The study explores the social, psychological, and moral consequences of World War II as reflected in the lives of ordinary people. It highlights how war reshapes daily life, social relations, and human values, leaving long-lasting effects on individuals and society.

Keywords: war, everyday life, social realism, psychological impact, memory, moral values, society, generation.

Kirish.

“Ikki eshik orasi” romanida urushning kundalik hayotdagi izlari masalasi o'zbek adabiyotida inson taqdiri va jamiyat hayotini chuqur yoritgan asarlar qatorida alohida o'rin egallaydi. Ikki eshik orasi muallifi O'tkir Hoshimov bu asar orqali urushning faqat jang maydonidagi emas, balki oddiy insonlar hayotidagi og'ir oqibatlarini ta'sirchan badiiy vositalar yordamida ko'rsatib beradi. Asarda Ikkinchi jahon urushi

davrining inson hayotiga kirib kelishi, uning kundalik turmush tarzini, ruhiy olamini va ijtimoiy munosabatlarni tubdan o'zgartirib yuborishi asosiy g'oya sifatida ilgari suriladi.

Roman voqealari orqali urushning eng og'ir zarbasi oddiy insonlar, ayniqsa, front ortida qolgan ayollar, bolalar va keksalar hayotida aks etishi ko'rsatib beriladi. Erkaklarning urushga ketishi oilaviy tizimni izdan chiqaradi, ayollar esa birdaniga ikki tomonlama mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga majbur bo'ladi. Ular nafaqat onalik vazifasini bajaradi, balki erkaklarga xos bo'lgan og'ir mehnatni ham ado etadi. Bu esa jamiyatda vaqtinchalik bo'lsa-da, gender rollarning o'zgarishiga olib keladi. Ayollar kuchli, bardoshli va matonatli bo'lishga majbur bo'ladi, lekin bu jarayon ularning ichki ruhiy dunyosida katta iz qoldiradi[2].

Urushning kundalik hayotdagi izlari eng avvalo moddiy yetishmovchiliklar orqali namoyon bo'ladi. Oziq-ovqat tanqisligi, kiyim-kechak yetishmasligi, oddiy hayotiy ehtiyojlarni qondirishdagi qiyinchiliklar roman qahramonlari hayotining ajralmas qismiga aylanadi. Oddiy non topish ham katta muammo bo'lib qoladi. Bu holat insonlarning sabr-toqatini sinovdan o'tkazadi. Shu bilan birga, bu qiyinchiliklar odamlarni bir-biriga yaqinlashtiradi, ular o'zaro yordam va hamjihatlik orqali yashashga harakat qiladi. Lekin ayrim hollarda bu tanqislik insoniy qadriyatlarining yemirilishiga ham olib keladi, odamlar o'z manfaatini ustun qo'yib, axloqiy me'yorlardan chekinishi mumkin.

Asarda urushning ruhiy-psixologik ta'siri ham alohida o'rin tutadi. Urush faqat jismoniy zarar yetkazmaydi, balki inson ongida chuqur jarohatlar qoldiradi. Qahramonlar doimiy xavotir, qo'rquv va umidsizlik hissi bilan yashaydi. Ular yaqinlaridan ayrilishdan qo'rqadi, kelajak haqida aniq tasavvurga ega emas. Bu holat inson ruhiyatida beqarorlikni yuzaga keltiradi. Ayniqsa, urushdan qaytmagan insonlar xotirasi tiriklar qalbida og'ir iz qoldiradi. Yo'qotish hissi kundalik hayotning bir qismiga aylanadi[3].

Bolalar obrazi orqali urushning eng achinarli oqibatlari ko'rsatiladi. Ular bolalik quvonchlaridan mahrum bo'ladi, erta ulg'ayishga majbur bo'ladi. Otasiz o'sish, qiyinchiliklar ichida yashash ularning psixologik shakllanishiga ta'sir qiladi. Bolalar hayotga boshqacha nazar bilan qaray boshlaydi, ular uchun hayot erta jiddiylashadi. Bu esa urushning kelajak avlodga ta'sirini ko'rsatadi. Urush faqat bir davrni emas, balki butun bir avlodni o'zgartiradi.

Romanda insonlar o'rtasidagi munosabatlar ham urush ta'sirida o'zgaradi. Qiyin sharoitlarda odamlar bir-biriga suyanishga, hamjihatlikni saqlashga intiladi. Qo'shnichilik va qarindoshlik rishtalari mustahkamlanadi. Ammo ba'zi hollarda ocharchilik va muhtojlik insonlarni o'z manfaatini ko'zlashga majbur qiladi. Bu esa insoniy munosabatlarning murakkabligini ko'rsatadi. Urush insonning ichki dunyosini

ochib beradi: kimdir mehribon va saxovatli bo'lib qoladi, kimdir esa aksincha, shafqatsizlashadi[1].

Asarda xotira motivi ham muhim o'rin egallaydi. Urushdan keyingi davrda qahramonlar o'tmishni eslash orqali o'z hayotini anglashga harakat qiladi. Xotira bu yerda ikki tomonlama vazifani bajaradi: bir tomondan, u insonni o'z ildizlari bilan bog'laydi, ikkinchi tomondan esa og'riqli kechinmalarni qayta jonlantiradi. Urushda yo'qotilgan insonlar xotirasi tiriklarning qalbida yashaydi. Bu xotiralar ba'zan tasalli beradi, ba'zan esa azob beradi[4].

Muallif roman tilida sodda va samimiy ifoda vositalaridan foydalanadi. O'tkir Hoshimov murakkab ijtimoiy va psixologik masalalarni ortiqcha bezaklarsiz, hayotiy tasvirlar orqali yoritadi. Bu esa asarning ta'sirchanligini oshiradi. Dialoglar, ichki kechinmalar va kundalik tasvirlar orqali qahramonlarning ruhiy holati aniq ifodalanadi. O'quvchi voqealarni nafaqat tushunadi, balki ularni his qiladi.

Romanda ramziy obrazlar ham muhim ahamiyatga ega. "Ikki eshik" timsoli inson hayotining boshlanishi va tugashini anglatadi. Bu ikki eshik orasidagi hayot esa turli sinovlar, qiyinchiliklar va umidlari bilan to'la. Urush aynan shu hayot oralig'iga kirib kelib, uni izdan chiqaradi. Bu ramz orqali muallif hayotning o'tkinchi ekanligini va uning har bir lahzasi qadrli ekanligini ko'rsatadi.

Urushning kundalik hayotdagi izlari roman davomida asta-sekin, lekin uzluksiz tarzda ochib boriladi. Har bir epizod, har bir qahramon taqdiri orqali bu izlar yanada aniqroq ko'rinadi. Asar o'quvchini urushning haqiqiy mohiyati haqida o'ylashga majbur qiladi. Urush bu faqat jang emas, balki millionlab insonlarning taqdiri, ularning orzu-umidlari, hayotiy rejalari bilan bog'liq murakkab jarayondir[5].

Asar yakunida urush tugagan bo'lsa-da, uning izlari saqlanib qolganini ko'rish mumkin. Yo'qotishlar, jarohatlar, ruhiy iztiroblar insonlar hayotida davom etadi. Bu esa urushning uzoq muddatli ta'sirini ko'rsatadi. Urush inson hayotini butunlay o'zgartirib yuboradi, uning oqibatlari esa uzoq yillar davomida sezilib turadi.

Shu tariqa, "Ikki eshik orasi" romanida urushning kundalik hayotdagi izlari chuqur badiiy va psixologik tahlil asosida yoritilgan. Asar orqali urushning oddiy inson hayotiga ko'rsatgan ta'siri, uning ijtimoiy va ruhiy oqibatlari, insoniy qadriyatlarining sinovi va tiklanishi masalalari ochib beriladi. O'tkir Hoshimov ushbu roman orqali o'zbek adabiyotida urush mavzusini yangi darajada talqin etib, inson hayotining eng muhim jihatlarini chuqur yoritishga erishgan.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, Ikki eshik orasi romanida urushning kundalik hayotdagi izlari chuqur va har tomonlama badiiy tahlil asosida ochib berilgan. O'tkir Hoshimov urushni faqat tarixiy hodisa sifatida emas, balki inson ruhiyati va jamiyat hayotini tubdan o'zgartiruvchi omil sifatida talqin qiladi. Asarda Ikkinchi jahon urushi oqibatida yuzaga kelgan iqtisodiy qiyinchiliklar, ijtimoiy o'zgarishlar va ruhiy

iztiroblar oddiy insonlar taqdiri orqali yoritilgan. Roman shuni ko'rsatadiki, urushning eng og'ir oqibatlari front ortidagi hayotda, kundalik turmushda va inson ongida namoyon bo'ladi. Shu bois asar insoniy qadriyatlar, sabr-toqat va ma'naviy bardoshlilikni anglashda muhim adabiy manba hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Mahmudov N. (2019). Badiiy tafakkur asoslari. Toshkent.
2. Abdullayev A. (2020). XX asr o'zbek adabiyoti. Toshkent.
3. Saidov X. (2017). Adabiyot va psixologiya. Toshkent.
4. Nurmatov U. (2016). Zamonaviy adabiy jarayonlar. Toshkent.
5. SHERQULOV, S. TRAGEDY IN WILLIAM FAULKNER'S "THE SOUND AND THE FURY". O 'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI, 2022,[1/3 ISSN 2181-7324.
6. Komilovich, S. S. (2025). SOMERSET MOEMNING "INSONIY EHTIROSLAR ZALVORI" ROMANIDA KOMPOZITSIYA VA SYUJETNING POETIK QURILISHI. In International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences (pp. 173-179).
7. Komilovich, S. S., & Abdumannonovna, A. D. (2025). JON STEYNBEKNING REALIZM USULI:" SICHQONLAR VA ODAMLAR" ROMANI MISOLIDA. In International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health (pp. 120-127).
8. Komilovich, S. S., & Abdumannonovna, A. D. (2025). MAUGHAM IJODIDA INSONIY FOJIA MANZARASI. In International Conference on Multidisciplinary Sciences and Educational Practices (pp. 152-159).
9. Komilovich, S. S., & Abdumannonovna, A. D. (2025). JON STEYNBEKNING" SICHQONLAR VA ODAMLAR" ROMANI: IJTIMOIIY VA IQTISODIY TENGSIZLIK. In International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health (pp. 98-104).
10. Komilovich, S. S., & Abdumannonovna, A. D. (2025). JON STEYNBEKNING" SICHQONLAR VA ODAMLAR" ROMANINING POETIK XUSUSIYATLARI. In International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health (pp. 105-112).